

Yttrande över remiss KN2025/01042 – En skärpt miljöstraffrätt och ett effektivt sanktionssystem (SOU 2025:14)

Beslut

Avge yttrande.

Ärendet

Utredningens huvudsakliga uppdrag har varit att se över sanktionssystemet i miljöbalken och hur miljöbrottsbekämpningen kan stärkas. Förslagen i betänkandet beskrivs i fyra delar, med utgångspunkt i utredningsuppdraget:

1. Åtgärder för att förebygga miljöbrottslighet

Vandelsprovningen för tillståndspliktig miljöfarlig verksamhet ska utökas. Det ska införas vandelsprovning för anmälningsskyldig miljöfarlig verksamhet.

2. Åtgärder som förbättrar möjligheterna att upptäcka, utreda och lagföra miljöbrottslighet

Samverkan på nationell och regional nivå ska tydliggöras och vara författningsreglerad. Det ska införas en möjlighet för en kommun att överlämna ett enskilt ärende till en länsstyrelse.

3. Miljösanktionsavgift ska kunna användas i flera fall och avgiftsnivåerna ska ses över

Miljöstraffrätten ska renodlas genom en bred sanktionsväxling från straff till miljösanktionsavgifter. Avgiftens storlek ska uppgå till minst 5 000 kronor. Naturvårdsverket ska ges i uppdrag att göra en översyn av miljösanktionsavgiftssystemet.

4. Skärpa den miljörättsliga regleringen

Det ska införas en ny miljöstrafflag som ersätter 29 kap. miljöbalken. Det ska införas ett nytt brott, ett avfallsbrott. Straffbestämmelserna ska ses över beträffande bl.a. brottsrubriceringar, straffskalor, och kvalifikationsgrunder. Straffansvaret för miljöbrott och miljöfarlig kemikaliehantering ska tydliggöras och utvidgas och brott mot områdesskydd ska utvidgas till att omfatta Natura 2000-områden.

Sammanfattande synpunkter

Kramfors kommuns huvudsakliga synpunkter på utredningens förslag gäller vandelsprövningen, sanktionsväxlingen och tidpunkten för ikraftträdande är följande:

Vandelsprövningen tror kommunen kommer innebära större administrativa konsekvenser än vad utredningen bedömer, såväl för kommuner som för verksamhetsutövare. För att undvika onödig administration bör kraven begränsas till de typer av miljöfarlig verksamhet där risken för organiserad brottslighet är störst.

Sanktionsväxlingen är bra. Dock ses en risk att även den förändringen innebär en ökad arbetsbörda för kommunerna. Detta till exempel genom att fler tidskrävande bedömningar behövs i ärenden om miljöskänkionsavgift.

Ikraftträdandet av regeländringarna är alltför tidigt satt. Om samtliga förslag genomförs innebär det stora förändringar. Det behövs mer tid än till nästa sommar för att genomföra den omställningen på ett effektivt och rättssäkert sätt.

Synpunkter på vandelsprövningen

Kramfors kommun har förståelse för syftet med den utökade vandelsprövningen, att den ska fungera som en grindvakt mot brottslighet. Men om kravet som utredningen föreslår kommer att införas för samtliga anmälningsspliktiga miljöfarliga verksamheter blir den administrativa bördan alltför stor och svår att motivera i brottsförebyggande syfte.

Inom begreppet miljöfarlig verksamhet ryms en mängd olika branscher. Det är inte alls ett lika avgränsat område som exempelvis försäljning av alkohol och tobak. I många av branscherna finns inga kända problem med brottslighet.

Vandelsprövningen innebär ett nytt moment i kommunernas miljötillsyn. Framför allt prövningen vid byte av verksamhetsutövare och nya personer med betydande inflytande kan bli betungande över tid, för såväl kommuner som verksamhetsutövare. Att hålla ordning på och tillhandahålla underlag när man anmäler något för första gången är i regel enklare än att göra det vid förändringar. Enligt utredningens förslag kommer företag som driver till exempel vindkraftverk, fordonstvättar, sågverk, jordbruk med mera att behöva anmäla nya styrelsemedlemmar för vandelsprövning. Det kommer troligen inte att uppfattas som en företagervänlig förändring.

Det vore rimligt att begränsa vandelsprövningen till de verksamhetstyper där det bedöms vara störst risk för organiserad brottslighet, till exempel avfallsområdet (som pekats ut som särskilt problematiskt i utredningen).

Vandelsprövningen kommer att innebära en helt ny arbetsuppgift för miljöhandläggare som saknar utbildning och vana att utföra den typen av granskning. Att ta beslut om miljöfarliga verksamheter på andra grunder än deras påverkan på miljö och hälsa innebär en mycket stor förändring jämfört med idag.

Utredningen menar att bedömningarna är av begränsad svårighetsgrad och ligger i linje med den prövning som kommunerna utför på alkohol- och tobaksområdet. Kramfors kommuns erfarenhet från alkohol- och tobaksområdet är dock att särskilt bedömningen om ekonomisk skötsamhet inte alltid är särskilt enkel. Det är också så att de ärenden där någons lämplighet kan ifrågasättas ofta blir mycket tidskrävande.

Utredningen tar upp en ökad arbetsbörda för kommunerna som en konsekvens av den nya vandelsprövningen, men som mindre betungande då den sökande ska tillhandahålla underlaget. Men det som tar tid i ett prövningsärende är själva granskningen av underlaget, inte inhämtandet av uppgifter i sig.

Synpunkter på sanktionsväxlingen

Kramfors kommun tycker att förslaget om sanktionsväxling är bra. Det är rimligt att avgiftsnivåerna höjs, inte minst mot bakgrund av inflation och prisökningar i samhället i övrigt.

Det är svårt att bedöma hur arbetsbördan kommer förändras totalt sett när fler beslut behöver fattas om miljöstraffsavgift, men upprätta färre åtalsanmälningar. Men fler gränsdragningar och bedömningar kan kräva mer tid, till exempel för att avgöra om ett tillståndsvillkor överträtts eller inte.

Sanktionsväxlingen innebär att nya bestämmelser om miljöstraffsavgifter behövs för de brott som avkriminaliseras i och med den nya miljöstrafflagen. Utredningen innehåller ett koncept med exempel på hur dessa bestämmelser kan utformas. Det är viktigt att de införs samtidigt med den nya miljöstrafflagen, för att undvika att gärningar under en tid helt undgår sanktion. En sådan situation finns med förordningen om f-gas, där vissa sanktioner inte kan tillämpas i väntan på uppdatering.

Synpunkter på tidpunkten på ikraftträdande

Mot bakgrund av det som beskrivits under rubrikerna ovan är det inte realistiskt att de föreslagna regeländringarna ska börja gälla direkt redan den 1 juli 2026.

Det behövs mer tid än så för att tillsynsmyndigheterna ska hinna utbildas och ändra rutiner, e-tjänster, mallar, informationsmaterial med mera. All relevant lagstiftning och vägledningsmaterial behöver också finnas på plats samordnat, så att tidsmässiga luckor i sanktionssystemet undviks.

Samråd

Samråd har förts med miljö- och byggavdelningen.

Delegationshänvisning

Beslutet har fattats med stöd av punkten 1.1.1 i Kommunstyrelsens delegationsordning.

Malin Svanholm
Kommunstyrelsens ordförande

Beslutet skickas till

Klimat- och näringslivsdepartementet, kn.remissvar@regeringskansliet.se
Delges kommunstyrelsen